

Keywords: competition, competitiveness, evolution, human capital, competitiveness of human capital, factors.

Надійшла до редакції 28.04.2018

УДК 005:658.155.4 (045)

Роженко О. В.,
канд. екон. наук,
старший викладач

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: rozenko@donnuet.edu.ua

УПРАВЛІННЯ РЕЗЕРВАМИ ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОРГІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

UDK 005:658.155.4 (045)

Rozhenko O. V.,
PhD in Economic sciences,
Senior lecture

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: rozenko@donnuet.edu.ua

MANAGING RESERVES FOR THE GROWTH OF TRADE ENTERPRISES ECONOMIC SECURITY

***Мета.** Аналіз і практичні рекомендації щодо управління резервами зростання економічної безпеки торговельного підприємства, які в свою чергу сприятимуть ефективній реалізації основних принципів її забезпечення.*

***Методика.** Для досягнення поставленої мети дослідження у якості теоретичної та методичної бази використана система загальнонаукових і спеціальних методів, а саме: діалектичний метод наукового пізнання — для дослідження сутності стану рівноваги підприємства з точки зору забезпечення його економічної безпеки; методи причинно-наслідкового аналізу — для з'ясування взаємозалежності ресурсної та функціональної безпеки торговельного підприємства та шляхів використання виявлених резервів зростання економічної безпеки торговельних підприємств.*

***Результати.** Досліджено та проаналізовано стан рівноваги торговельних підприємств, відносно досягнення ними максимально можливого рівня економічної безпеки. Встановлено пріоритетні види резервів торговельного підприємства за локальними складовими, запропоновано механізм використання виявлених резервів зростання економічної безпеки торговельних підприємств.*

***Ключові слова:** економічна безпека, підприємство, управління, резерви, рівновага.*

Постановка проблеми. Функціонування сучасних торгових підприємств вимагає розробки таких механізмів управління їх фінансово-господарською діяльністю, які б забезпечили захист від загроз і максимальне використання можливостей на ринку товарів і послуг, що, в свою чергу, дозволяє своєчасно визначити перспективи їх подальшого розвитку. Тобто, забезпечення економічної безпеки торговельного підприємства виступає дієвим механізмом його управління, задовольняє сучасні потреби господарювання. Джерелом необхідних перетворень виступає процес управління резервами зростання економічної безпеки торговельних підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій доводить глибину досліджень проблемних питань в сфері, а саме: Кургузенковою Л. А. [1] розкрито зміст економічної безпеки підприємства та основних факторів, що впливають на її формування; Шевчук І. А. [2] визначено механізм забезпечення економічної безпеки та розглянуто методичні положення

в процесі розробки комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємства; Івановою Н. С. [3] ідентифіковано однорідні об'єкти системи антикризового управління із застосуванням методів кластерного аналізу; Андрушків Б. М. [4] обґрунтовано необхідність побудови адаптивної системи забезпечення економічної безпеки підприємства та запропоновано структурнокомпонентну її модель на основі ефективного використання ресурсозабезпечувальних її складових та багатьох інших. Не зменшуючи наукову та практичну значимість набутих розробок, є необхідність у подальших дослідженнях в цьому напрямку.

Мета статті — аналіз і практичні рекомендації щодо управління резервами зростання економічної безпеки торговельного підприємства, які в свою чергу сприятимуть ефективній реалізації основних принципів її забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Негативні тенденції фактичного рівня економічної безпеки торговельних підприємств, що виявлено у [5] демонструють необхідність вишукати резерви підвищення рівня економічної безпеки торговельних підприємств, так як в більшості фактичний стан економічної безпеки нижче середнього і має тенденції до зниження. За розрахунками, виконаними за допомогою економетричних методів визначення рівня локальних складових економічної безпеки торговельного підприємства і системи показників по ним [6], виявлено що кожне підприємство має резерви зростання рівня економічної безпеки, що вимагає розробки заходів щодо використання цих резервів і досягнення оптимального рівня економічної безпеки кожним торговим підприємством.

Отримані результати демонструють перспективи розвитку підприємств по кожній локальній складовій підприємства в поточному, тактичній, середньостроковій і довгостроковій перспективі. А саме: поточні резерви — це ті, які виявлені за допомогою багатофакторних моделей, тактичні резерви — резерви до досягнення середнього рівня по кластеру, середньострокові резерви — перспективи підвищення рівня економічної безпеки локальної складової в рамках моделі, довгострокові резерви — дозволяють досягти максимального рівня локальної складової економічної безпеки підприємства.

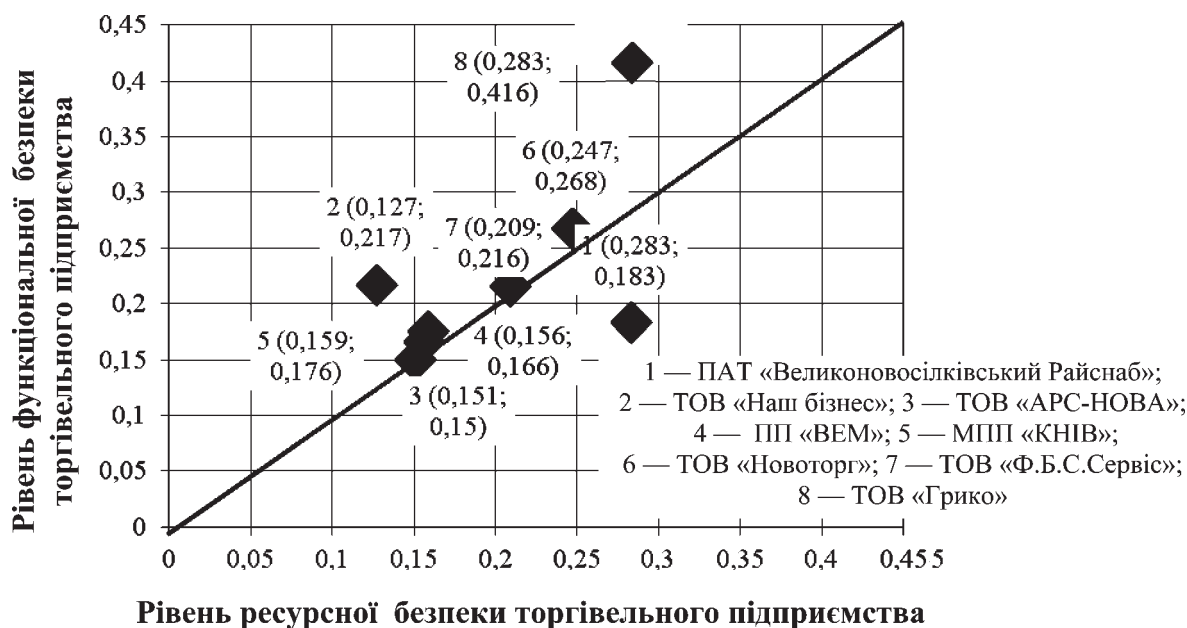
Використання резервів, що виявлено за всіма локальними складовими економічної безпеки підприємства, одночасно неможливо, тому при розробці заходів забезпечення економічної безпеки є необхідність управління резервами зростання економічної безпеки підприємства, тобто врахувати фактор часу, ідентифікувати резерви за пріоритетністю.

Для реалізації розроблених стратегій управління економічною безпекою [7] в поточному періоді, необхідно використовувати резерви зростання рівня економічної безпеки підприємства, виявлено в результаті моделювання, відповідно до змісту визначення сутності економічної безпеки підприємства, запропонованого в [5], а саме в частині того, що економічна безпека — «стан стійкої рівноваги».

Під станом рівноваги розуміється рівномірне досягнення торговельним підприємством рівня ресурсної та функціональної безпеки [8]. Якщо рівень ресурсної безпеки торговельного підприємства вища за рівень його функціональної безпеки — це ресурсозалежний стан рівноваги економічної безпеки підприємства. У випадку, коли рівень функціональної безпеки вищий за рівень ресурсної безпеки торговельного підприємства, то такий стан рівноваги вважається функціонально залежним. Отже, стан рівноваги торговельних підприємств демонструється за допомогою рис. 1.

Таким чином, поле графіку поділяється висхідною діагоналлю. Стан рівноваги суб'єктів господарювання, які зайняли свої позиції над цією межею — приймається як функціонально залежний, а тих, які знаходяться під нею — ресурсозалежний. Дані дослідження є підґрунтям для управління резервами, що виявлені, враховуючи не тільки їх розмір, але ще й їх ранжування для досягнення стійкої рівноваги, тобто, рівноваги у довгостроковій перспективі. Дані цілі досягаються за допомогою механізму використання виявлених резервів зростання економічної безпеки торговельних підприємств рис. 2.

Тобто, якщо торговельне підприємство є ресурсозалежним, то в першу чергу реалізуються резерви зростання функціональної безпеки від найбільшого до найменшого; у ви-

Рисунок 1 — Стан рівноваги торговельних підприємств, відносно досягнення ними максимально можливого рівня економічної безпеки (складено автором на основі власних розрахунків)

1. ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ РІВНОВАГИ ПІДПРИЄМСТВА, ВІДНОСНО ДОСЯГНЕННЯ НИМ МАКСИМАЛЬНО МОЖЛИВОГО РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Ресурсозалежний	Рівноважний	Функціональнозалежний
-----------------	-------------	-----------------------

2. ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТНОГО НАПРЯМКУ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЯВНИХ РЕЗЕРВІВ ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Резерви зростання функціональної безпеки	Резерви зростання ресурсної безпеки
--	-------------------------------------

3. РАНЖУВАННЯ НАЯВНИХ РЕЗЕРВІВ ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ЗА РОЗМІРОМ

Найвищий ранг займають резерви найбільшого розміру за функціональним напрямом	Найвищий ранг займають резерви найбільшого розміру без урахування напрямку	Найвищий ранг займають резерви найбільшого розміру за ресурсним напрямом
---	--	--

Рисунок 2 — Механізм використання виявлених резервів зростання економічної безпеки торговельних підприємств (складено автором)

падку, коли торговельне підприємство є функціонально залежним, насамперед використовуються резерви ресурсної складової економічної безпеки. В стані рівноваги підприємства резерви вичерпуються в порядку спадання в цілому за всіма локальними складовими.

Висновок. За проведеними дослідженнями, стан рівноваги підприємства можна визначити підприємства з ресурсозалежною безпекою і з функціонально залежною безпекою. Зокрема, виявлено такі ресурсозалежні підприємства, ПАТ «Великоновосілівський РАЙСНАБ» і функціональнозалежні ТОВ «Новоторг», ТОВ «Наш Бізнес», ТОВ «Гріко», ТОВ «ВЕМ». Є підприємства, стан яких можна вважати рівноважним в поточній перспективі — це ТОВ «Арс-Нова», ТОВ «ФБС Сервіс», МПП «КНІВ».

На основі проведеного аналізу розроблено практичні рекомендації щодо управління резервами зростання економічної безпеки торговельного підприємства, а саме механізм використання виявлених резервів зростання економічної безпеки торговельних підприємств сприяє ефективній реалізації основних принципів її забезпечення.

Дані висновки є основою для подальшої розробки політики та тактики реалізації наявних резервів зростання рівня економічної безпеки підприємства, заходів забезпечення економічної безпеки торговельних підприємств.

Список літератури / References

1. Кургузенкова, Л. А. Економічна безпека підприємства: сутність та чинники формування її відповідного рівня / Л. А. Кургузенкова // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. — 2016. — № 2. — С. 29–33.
Kurhuzenkova, L. A. (2016). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta chynnyky formuvannia yii vidpovidnoho rivnia* [Economic security of the enterprise: the essence and factors of the formation of its corresponding level]. *Ekonomichnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii* [Economic Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy], no. 2, pp. 29–33.
2. Шевчук, І. А. Організаційне забезпечення системи економічної безпеки підприємств цукрової промисловості / І. А. Шевчук. // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. — 2015. — № 3. — С. 375–384.
Shevchuk, I. A. (2015). *Orhanizatsiine zabezpechennia systemy ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv tsukrovoi promyslovosti* [Organizational support for the system of economic security of enterprises of the sugar industry]. *Problemy teorii tametodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu* [Problems of the theory and methodology of accounting, control and analysis], no. 3, pp. 375–384.
3. Іванова, Н. С. Ідентифікація однорідності об'єктів системи антикризового управління методом кластеризації / Наталя Сергіївна Іванова // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2017. — № 4. — С. 188–198.
Ivanova, N. S. (2017). *Identyfikatsiia odnoridnosti obektiv systemy antykrizovoho upravlinnia metodom klasteryzatsii* [Identity of homogeneity of objects of the system of crisis management by clusterization method]. *Marketynh i menedzhment innovatsii* [Marketing and Innovation Management], no. 4, pp. 188–198.
4. Андрушків, Б. М. Адаптивна структурно-компонентна модель забезпечення економічної безпеки підприємства / Б. М. Андрушків, Л. Я. Малюта, О. Б. Погайдак // Економічний аналіз: зб. наук. праць. — 2016. — № 2. — С. 42–50.
Andrushkiv, B. M. (2016). *Adaptyvna strukturno-komponentna model zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva* [Adaptive Structural-Component Model for Ensuring Economic Security of the Enterprise]. *Ekonomichnyi analiz* [Economic Analysis], no. 2, pp. 42–50.
5. Роженко, А. В. Economic security level assessment of the trade enterprises / О. В. Роженко // Економічний простір. — Дніпропетровськ, 2015. — № 101. — С. 233–241.
Rozhenko, A. V. (2015). *Economic security level assessment of the trade enterprises* [Economic space], no. 2, pp. 233–241.
6. Роженко, О. В. Інноваційні механізми економічного управління підприємством : монографія / під ред. Л. В. Фролової. — Кривий Ріг : Чернявський Д. О., 2016. — С. 492 с.
Rozhenko, O. V. (2016). *Innovatsiini mekhanizmy ekonomichnoho upravlinnia pidpriemstvom* [Innovative mechanisms of enterprise economic management]. *Otsinka ta modeliuвання ekonomichnoi bezpeky torhovelnykh pidpriemstv* [Evaluating and simulating the economic security of trading Enterprises]. Kryvyi Rih, Cherniavskiy D. O. Publ., pp. 405–410.
7. Роженко, О. В. Стратегії економічної безпеки підприємства / О. В. Роженко // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2015. — № 51. — С. 51–55.
Rozhenko, A. V. (2015). *Stratehii ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva* [Strategies of economic security of the enterprise] *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti* [Bulletin of the Economy of Transport and Industry], no. 51, pp. 51–55.
8. Роженко, О. В. Обґрунтування складових економічної безпеки торговельного підприємства / О. В. Роженко // Вісник Одеського національного економічного університету. — 2014. — № 10 (218). — С. 134–148.
Rozhenko, A. V. (2014). *Obgruntuvannia skladovykh ekonomichnoi bezpeky torhovelnoho pidpriemstva* [The justification of the components of the economic security of the trading company] *Visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu* [Bulletin of the Odessa National Economic University], no. 10, pp. 134–148.

Цель. Анализ и практические рекомендации по управлению резервами роста экономической безопасности торгового предприятия, которые в свою очередь будут способствовать эффективной реализации основных принципов ее обеспечения.

Методика. Для достижения поставленной цели исследования в качестве теоретической и методической базы использована система общенаучных и специальных методов, а именно: диалектический метод научного познания — для исследования сущности состояния равновесия предприятия с точки зрения обеспечения экономической безопасности; методы причинно-следственного анализа — для выяснения взаимозависимости ресурсной и функциональной безопасности торгового предприятия и путей использования выявленных резервов роста экономической безопасности торговых предприятий.

Результаты. Исследовано и проанализировано состояние равновесия торговых предприятий, относительно достижения ими максимально возможного уровня экономической безопасности. Установлено приоритетные виды резервов торгового предприятия по локальным составляющим, предложен механизм использования выявленных резервов роста экономической безопасности торговых предприятий.

Ключевые слова: экономическая безопасность, предприятие, управление, резервы, равновесие.

Objective. Analysis and practical recommendations for management of reserves for increasing the level of economic security of a trading company, which in turn will contribute to the effective implementation of the basic principles and strategy for its provision.

Methods. To achieve the goal of the research as a theoretical and methodological basis, the system of general scientific and special methods is used, namely: the dialectical method of scientific knowledge — for studying the essence of the state of equilibrium of the enterprise in terms of ensuring its economic security; methods of causal analysis — to determine the interdependence of resource and functional security of a trading company and ways to use identified reserves to increase the economic security of trading enterprises.

Results. The concept of «stable equilibrium state» in the context of its use in the process of providing economic security of the enterprise is researched. The state of equilibrium of trading enterprises has been determined and analyzed, regarding their achievement of the maximum possible level of economic security. The priority areas of the reserves for increasing the level of economic security of the trading company by the local components of the corresponding level are established, the mechanism of using the revealed reserves of growth of economic security of trading enterprises is proposed, which includes: determination of the state of equilibrium of the enterprise, in relation to achieving the maximum possible level of economic security, determination of the priority direction of realization of available reserves growth of economic security of the enterprise, the ranking of available reserves is increasing the economic security of the enterprise in size that will ensure a stable equilibrium and increase the level of economic security of the enterprise.

Keywords: economic security, enterprise, management, reserves, equilibrium.

Надійшла до редакції 13.04.2018